

Simonas Daukantas pasirinko ir paliko mums tyliosios rezistencijos pavyzdį. Juk kiekvienos tautos laisvės pagrindas – būtinybė suvokti ir puoselėti savo tutinę tapatybę. Tauta, negerbianči savęs, anksčiau ar vėliau pasmerkta, išnykti. O tauta, sauganti savo dvasią, tampa nenugalima, net jei ir yra okupuota. Laisvės trapumą jau ne kartą įrodė mūsų valstybės istorija. Bet istorija parodė ir mūsų tautos dvasinę stiprybę.

Donatas Samėnas

Po Lietuvos moksleivių ir studentų paskutiniųjų okupacinio režimo represijų jau šešiasdešimtaisiais praeito šitmečio metais, KGB skyrius sulaukė atokvėpio – atrodė, tautos dvasinis stuburas sulaužytas, lietuvių tautos nebeliko, tik veršių minia, paklusni okupantui, darbšti, pareiginga, ištikimai tarnaujanti bolševikinės imperijos gerovei ir galybei.

Romo Kalantos susideginimas ir KGB represijos jo laidotuvėse, tarsi kamuolinis milžiniškas žaibas liepsnomis nušvietė visą Lietuvos padangę ir pabudino lietuvių minią, pasibeldė į daugelio miegančių protus ir širdis, žadindama juose tautos geną prabusti. Pirmiausiai po KGB represijų prabudo kunigai ir tikintieji, pradėję pogrindyje leisti „Katalikų Bažnyčios kroniką“, jau tais pačiais Romo Kalantos susideginimo 1972 metais.

1975 prasidėjo ir tautinis, iš pradžių dar nelabai drąsus, bet kaskart vis drąsėjantis jaunimo būrimasis ir judėjimas. Imta gaivinti baltiškoji ir lietuviškoji mitologija, organizuoti ekspedicijos į Lietuvos kaimus, rinkti tautosaką ir atsiminimus apie pagoniškuosius lietuvių dievus, ir tikėjimus, pradėjo burtis žygeivių būreliai, siekiantys pažinti, kad sužinoti kas dar išliko Lietuvoje lietuviška po mums prievarta primestos svetimųjų kolchozinės „tvarkos“.

Apie tuos laikus, jau tapusius mūsų tautos istorija ir knyga „Mūsų žygis Simono Daukanto taku. 1975 m.“, išleista 2017 metais Panevėžio Komunikacijos centro „Kalba. Knyga. Kūryba“, 250 egz. tiražu, 342 puslapių apimties, kietais viršeliais. Pratarmę knygai parašė Komunikacijos Centro vadovė Lionė Lapinskienė. Knygos sudarytojas Julius Beinortas. Knygą sudaro: pratarmė, parašyta Komunikacijos centro vadovės Lionės Lapinskienės ir 5 skyriai: Žygio dienoraštis. (15 autorių) Žygio dalyviai. Mus sutiko. Žygio maršrutų žemėlapiai. Su Daukantu gyvenime toliau. Ir pagalbinių dalis; literatūra ir šaltiniai. Santrumpos. Asmenvardžių rodyklė ir vietovardžių rodyklės, kurias parengė Lionė Lapinskienė.

Pratarmėje aprašomi žygio organizaciniai reikalai; numatyta žygio trukmė: nuo 1975 m. sausio 25 d. (iškeliaujant iš Lenkimų) ir baigiant žygį Vilniuje, Vilniaus Universiteto kiemelyje, aplankant Lenkimus-Mosėdį-Sates-Barstyčius-Varduva-Alsėdžius-Lieplaukę-Telšius-Žarėnus-Varnius-Karlėnus-Kražius-Žalpius-Lyduvėnus-Šiluvą-Pasandravį-Ažytėnus-Gudžiūnus-Bakainius-Šventybrastį-Apytalaukį-Šėtą-Siesikus-Pagelažius-Liukonis-Musninkus-Kernavę-Sudervę-Salotes-Vilnių, kaip manoma, vietoves, kuriose buvo įmyntos istoriko Simono Daukanto pėdos. Žygis buvo suskirstytas į 15 jo etapų, juos išdalinant numatytame žygio laikotarpyje.

Žygio vadovai buvo Panevėžio „Ekranas“ gamyklos inžinierius Julius Beinortas ir Donatas Samėnas, fotografas Petras Dūda, žygio metraštininkai – patys žygeiviai, kurie savanoriškai apsiėmė aprašyti kiekvieną žygio etapą, kaip žygio dienoraščio sudėtinę dalį.

Žygyje „Simono Daukanto taku“ dalyvavo 200 vaikinukų ir mergaičių: iš KPI turistų klubo „Ažuolas“, Panevėžio „Ekranas“, Kauno medicinos instituto, Vilniaus „Dainos“ turistų klubo ir kitų jaunimo žygeivių klubų.

Knygos sudarytojas Julius Beinortas savo išžanginiams žodyje „Ėjome. Buvome. Ir esame kartu“ rašo apie žygio tikslą: „Pažinti Lietuvą kitokia, Tikėjosi dar ją rasti tautinę ir dvasinę.“

Pirmoje knygos dalyje pateiktas „Žygio dienoraštis“, kuriame pateiktas jo 15 dalyvių parašyti puslapiai, gražiai perrašyti į storą sąsiuvinį panevėžietės Danguolės Vertelkaitės. Jie tapo to laikotarpio aplankytų vietovių tikra istorija, su jų išlikusių gamtos ir istorijos paminklų aprašymais bei žygeivių tuometine jausena į juos žvelgiant ir jų pasaulėvaizdžiu. Jautriai aprašyti aplankytų vietovių aptarimai vakarais, žygeivių įspūdžiai ir pasiaukojusio ir nepavargstančio fotografo P. Dūdos nuotraukos. Praėjus, jau daugiau, kaip keturiems dešimtmečiams nuo to žygio, ši medžiaga bus ypač naudinga savo objektyvumu istorikams ir kraštotyrininkams, kurie sieks parašyti tikrą, nesumeluotą okupuotos Lietuvos istoriją.

Bendra visų žygio etapų metraštininkų išvada – kolchozinė Lietuva – nykstanti, degraduojanti ir sąmoningai naikinama, naikinant tarpukario Lietuvoje ir net anksčiau sukurtas vertybių sistemas ir pastatytus paminklus, ir taip siekiant sunaikinti tautos dvasią. Nemažai jau apleistų sodybų „Einant pro tuščius namus suspaudžia širdį...“ Rašoma dienoraštyje. Kapinaitėse jau nerandama koplytėlės su ornamentuotu kryželiu ir Pietos skulptūra. Tik stūksi keli kryžiai, baigiantys nugriūti Pučkorių kaimo kapinaitės visiškai apleistos.

Antroje dalyje „Žygio dalyviai“ – pasakojimo intonacija ir nuotaika kitokios. Kai tuometinė žygeivių pamatyta Lietuva, nugyventa kolchozų ir okupacinių duoklių „plačiajai Tėvynei“ skendo begaliniam skurde, netvarkoje, apsilėidime ir materialinių vertybių, paveldėtų iš tarpukario Lietuvos nykime, dūlėjime, Tautos dvasia dar nebuvo visiškai palaužta. Dar buvo gyva ir kibirkščiavo iškiliausiose to meto Asmenybėse – istorikos prof. Vytauto Merkio, 1972 metais išleidusio monografiją „Simonas Daukantas“ (V., 1972), kuri iš Vilniaus knygynų buvo kaip mat išgraibstyta, švietėjo kultūrininko, svajojusio tautos dvasią pakelti į aukštumas Algirdo Patacko, inžinieriaus Donato Samėno, kurio mintis cituojame straipsnio pradžioje. mokslininko chemiko ir filosofo, labiau už gyvybę vertinusio tiesą ir teisingumą dr. Mindaugo Tomonio (vėliau, jau po aprašomo žygio KGB nužudyto), Juliaus Beinorto, talentingo žygių organizatoriaus ir

įkvėpėjo, dailininkės Gražinos Didelytės, poetės Audros Stasiukonytės, kraštotyrininko, literato ir poeto Juozo Prapiesčio, kraštotyrininko Rimanto Matulio, istorikės Birutės Burauskaitės ir kitų, bei juos gražiai ir šiltai sutinkančių, kūrėjų ir mąstytojų - Mosėdyje – akmenų muziejaus kūrėjo Vaclovo Intos, Kernavės kunigo klebono Nikodemo Švogžlio – Milžino, Lietuvos patrioto ir kunigo Stasio Dobrovolskio – Tėvo Stanislovo – Asmenybėse, kurie dalyvaudavo ne tik žygeivių, bet ir juos pasitinkančių vietovių jaunimo vakaronėse, pokalbiuose jų sielose įžiebėdavo lietuvių kibirkštis, kurios daugelio tolesnėje veikloje virsdavo skaisčiais degančiais žiburėliais, skleidžiančiais tautiškuo šviesą ir patriotizmą savo aplinkoje. Knygoje aprašomos jų biografijos ir jų nuveikti darbai, palikę pėdsakus Lietuvos istorijoje. Neveltui „Simono Daukanto tako“ žygeiviai buvo persekiojami KGB, kviečiami ir perspėjami, kad pasitrauktų iš to žygio. O dailininkei Gražinai Didelytei buvo net grasinama, jeigu nepaklausys, jai bus uždarytos visų parodų salės. Tačiau, užsikrėtę žygio dvasia, niekas nesitraukė. Atvirkščiai, jų gretos išaugo iki 277. Jau nuo žygio šeštojo etapo (1975 m. balandžio mėnesio) KGB uždraudė žygeivius priimti nakvynei į mokyklas. Tada jie nakvojo palapinėse, kartais ir gerokai šaldami. Tačiau jau nuo 1975 metų vidurio žygeiviams buvo aišku, kad jų užvestas tautinio atgimimo lokomotyvas, ...jau važiuos, kasmet vis didindamas pagreitį ir važiuojančiųjų gretas, Maironio žodžiais tariant, „Nesustabdysi upės bėgimo“.

Ir atvažiavo. Iki Sąjūdžio dainuojančios revoliucijos. Ir Lietuvos nepriklausomybės paskelbimo 1990 metų Kovo 11-ąją. Net trys žygeiviai – Julius Beinortas, Stanislovas Gediminas Ilgūnas ir Algirdas Patackas tapo Lietuvos Nepriklausomybės Akto Signatarais, Seimo nariais ir antrosios nepriklausomos Lietuvos Respublikos kūrėjais.

Kaip istorikas Simonas Daukantas atliko Lietuvos istorijoje pirmojo tautinio atgimimo apyaušrio iniciatoriaus vaidmenį, įtakojusį pirmąją tautinį atgimimą ir Lietuvos valstybės atkūrimą 1918 metais, po daugelio šimtmečių nebūties, taip po jo vėliava eidami žygio „Simono Daukanto tako“ dalyviai tokį pat apyaušrio vaidmenį atliko antrajame tautiniame Atgimime ir Sąjūdžio revoliucijoje, po kurios buvo atkurta Lietuvos Nepriklausomybė antrą kartą XX šimtmečiuje.

Taigi šios knygos pozityvus vaidmuo Lietuvos istorijoje ir ypač mūsų tautos dvasios kitime yra neabejotinas. Linkiu knygai „Mūsų žygis Simono Daukanto tako. 1975 m.“ plataus kelio į miestų ir visų lankytų miestelių bibliotekas ir į skaitytojų širdis, kurias ši knyga, tikrai sušildys.

2017-04-08